

Hiszem, hogy az istenlényeg Atya, Fiú és Szentlélek¹

Hitvalló énekek az evangélikus énekgyűjteményekben

■ PAP KINGA MARJATTA

Evangélikus Hittudományi Egyetem
doktorandusz
E-mail: kuninga@gmail.com

DOI: 10.61894/LP.2026.101.10.2

► A hitvallás és éneklés tematikus évében megjelenő tanulmány érinti a hitvalló ének különféle értelmezési kereteit: tartalmi szempontból figyelembe véve az egyetemes hitvallás, a felekezeti hitvallás, valamint a közösségi, illetve személyes tanúságtétel hármasságát. A tág értelmezési keretek sorában említtem az ökumené mint felekezeti identitás kérdését, illetve Christoffersen vitairatát, amelyben az egyetemes hitvallások és a hitvallási iratok mellett egyfajta „harmadrendű” hitvallási dokumentumként sorolja be az énekeskönyvet.

A tételszintű elemzés a korábbi magyarországi evangélikus gyűjtemények és a *Harmadik próbafüzet* Hitvallás fejezetének énekei mellett a kortárs európai énekeskönyv-megújítások anyagából (Észtország, Svédország) válogat. A szempontok sorában vizsgálom a hitvallás egyéni, illetve közösségi jellegét, a hitágazatok versszakarányait, illetve a különböző pontosságú parafrázisoknak és szabad költeményeknek a hitvallás tartalmához hozzátett, egyéni hangsúlyait.

Kulcsszavak: hitvallás / felekezet / tanúságtétel / próbafüzet / Szentháromság

Az *Evangélikus énekeskönyv* első verses éneke, a *Jer, dicsérjük Istent* (EÉ 40) 1630-ban íródott az *Ágostai hitvallás* százéves évfordulója alkalmából.² A hitvallás kifejezés – és vele együtt a hitvalló ének – magyar nyelvű megközelítésben³ legalább háromféle értelmezésre ad lehetőséget:

- egyetemes hitvallás,
- felekezeti hitvallás, hitvallási irat,
- közösségi, illetve személyes tanúságtétel.

Mi módon lehet tehát az ének hitvallás? Minden keresztény tartalmú ének hitvallás? Vagy csak a hitvallás-parafrázisok? És mi a helyzet a hitbizonytalanság énekeivel?⁴

A hitvalló énekek tág értelmezése

Mint az *Ágostai hitvallás* ötszázadik évfordulóját előkészítő nemzetközi bizottság jelentése megállapítja, a hitvallás egyszerre jelent aktív cselekvést, az evangéliumhoz hűséggel ragaszkodó bátorsá-

¹ TRANOVSKY 1935, 271. o. 410-es tétel.

² ECSEDI 2017, 479. o. Az ének részletes adatolását lásd az énekeskönyv-megújítás adatbázisában: <https://evangelikus-enekek.glide.page/dl/doi5f4/s/2eb615/r/igp8PaowSk2KmXcb.QTgaA>.

³ Több idegen nyelven a bűnvallással azonos alakú, lásd angol *confession*, német (*Sünden*) *bekennntnis*.

⁴ PR2 054. <https://probaufzet.lutheran.hu/enek?index=054>. Elemzését lásd PAP 2025a.

got, közösségi álláspontot és a hitvalló közösségekkel összefűző folyamatosság megélését.⁵ Szintén a közös hitvallási alapokból következik az elhatárolódás az evangéliummal össze nem egyeztethető tartalmaktól.⁶ Kortárs megközelítésben a félrevezető teológiai (köztük a dicsőség teológiája, a vallás instrumentalizálása és a meritokrácia) korrekciója az evangélikus közösségek feladata anélkül, hogy elítélnénk az eltérő teológiai pozíciót képviselő egyéneket és közösségeket. A szöveges gyülekezeti ének hitvallásossága ilyen tág értelmezésben is megvalósulhat.

CHRISTOFFERSEN (2026) amellet érvel, hogy a népegyház által hitelesített énekeskönyv az egyetemes hitvallások és a reformáció korabeli hitvallási iratok mellett, „harmadrendű” hitvallásos dokumentumként különleges pozíciót tölt be.⁷ Dogmatikai érvelését a dán legfelsőbb bíróság hitelvekkel kapcsolatos vitás kérdésekben hozott döntéseivel támasztja alá.

A teológiai minőségelvárás hitvallásos szűrőjén átengedett énekek⁸ gyűjteménye mindenképpen a biblikus kereszténység alapjain álló, kortárs lutheránus hitvallás kifejeződéseként értelmezhető (CHRISTOFFERSEN 2026, 14. o.). Christoffersen értelmezésében az énekeskönyv a gyülekezet hitét kifejező szövegek gyűjteményeként egyfelől *liturgikus hitvallás*. Másrészt a teológiatörténet tanításait hordozó gyűjtemény értelmezhető *kateketikai hitvallásként*. Harmadrészt a keresztény hitet az adott kontextusban megszólaltató értelmezések *reflektív hitvallássá* formálják az énekeskönyvet (uo. 6. o.).

A szerző ugyanakkor a lényeges eltérésekre is világosan rámutat. Egy új énekeskönyv születésének motivációja ritkán *status confessionis*, sokkal inkább *confessio accidens*: szükségessége nem konkrét tanításbeli elhatárolódásból, hanem indirekt módon, a liturgikus megújulásból fakad. Nyelvi szempontból a Szentírással összeegyeztethető keresztény tanítást röviden összefoglaló hitvallási iratokkal (*verbum abbreviatum*) szemben az énekeskönyv a maga tágabb nyelvi repertoárjával a *verbum amplius* territórium, a kortárs teológiai gondolkodás tágasságát képviseli. Időhöz kötött jellege és az a tény, hogy az énekeskönyv nem alkalmas teológiai pozíciók evangélikusságának megítélésére, világosan mutatja a „másodrendű” hitvallási iratokhoz képest alávetett minőségét (uo. 15–16. o.).

BÉRES Tamás (2025, 23. o.) szintén könyvszemlélettel közelít az énekeskönyv hitvallásos jellegéhez: úgy véli, az egyház tanítása nem egy-egy éneken belül, hanem az énekeskönyv tartalmi összességében érhető tetten.⁹

Énekeskönyvi énekeinknek csak egy része hivatott a dogmatikai mondanivaló közvetlen kifejezésére, de nincs olyan ének, amelyet ne köthetnénk össze mögöttes dogmatikai mondanivalóval. Ha igaz, hogy kétszer imádkozik, aki énekel, és az imádságainkat a hitbeli anyanyelvünket szabályozó grammatika, vagyis a dogmatika szabályai szerint formáljuk meg, akkor egy énekkel legalább négyszeresen fejeztük ki az egyház tanítását. Ez a négyszeres szorzó megenged némi redundanciát és kísértelvezést is, vagyis nem feltétlenül kell számonkérni minden egyes, használatban levő énekünkön az egzakt dogmatikai szabályokat. Ahogy a hétköznapi életben is viszonylag lazán bánunk a beszéd-

⁵ Az LVSZ 2026. júniusi tanácsülésének 12. melléklete: *Confessing the Hope of the Gospel. Report of the Steering Committee for Augsburg Confession 500 to the LWF Council* (Valljuk az evangélium reménységét. Az Ágostai hitvallás 500 előkészítő munkacsoport jelentése az LVSZ tanácsa számára) – nyilvánosan nem publikált munkaanyag. 3. o.

⁶ Uo. 6–7. o.

⁷ A dán szerző a koppenhágai egyetem docense a gyakorlati teológia és dogmatika területén, 2019-ben elnyerte a heidelbergi egyetem ígéretes teológiai munkáért járó Manfred Lautenschläger-díját.

⁸ A hitvallásos tartalom vizsgálatának lépései a dán népegyházban: énekeskönyv-bizottsági munka, püspöki jóváhagyás, az egyház népe – az egyetemes papság – megerősítő szava, királynői jóváhagyás.

⁹ Lásd a *Scriptura sui ipsius interpres* elvét. WA 7: 97,20–26. Idézi és magyarázza: MOSTERT 1996, 9–16. o.; CSERHÁTI 2017, 39–40. o.

del tartalmi mondanivalónk kifejezésekor, és az elkerülhetetlen félreértések ellenére mégis sikeres tud lenni egy beszélgetés, úgy énekeinknek is megengedhetjük, hogy ne mindig egyforma intenzitással fejezzék ki teológiai felismeréseink leglényegesebb összefüggéseit.

A hitvalló énekek szűk értelmezése

A tág értelmezéssel szemben lássuk most a szűk értelmezést: megszólalhat-e strófikus gyülekezeti ének a hitvallás liturgikus funkciójában? A gregorián formákat már Luther kiváltotta verses énekkel, és jelenlegi énekeskönyvünk is tartalmaz hitvallás-parafrazist,¹⁰ de a három hitágazat eltérő hossza és a közülük kiemelkedő krisztológiai súlypont miatt a hitvallás tartalma nehezen rendezhető azonos hosszúságú elemekből építkező, strófikus struktúrába.

Az EÉ hitvallásos fejezetét (hivatalos címén: A Szentháromság dicsérete, 247–253. énekszám alatt) bárki fellapozhatja. Az elődkiadványok közül az 1911-es – ún. dunántúli – *Keresztyén énekeskönyv* (KÉ23) liturgikus rendekkel bővített kiadása (MEE36, 4) rögzíti azt a hazai gyakorlatot, amikor a gyülekezet az Apostoli hitvallás elmondása után énekverssel „kettőzi le” a hitvallás tartalmát.¹¹ Az *Uram Jézus, fordulj hozzánk* dallamára énekelt szöveg:

Atya, Fiú és Szentlélek,
Téged áldjon minden lélek,
Téged, dicső Szentháromság,
Dicsérjen az egész világ. (KÉ23 291,4)

Ez a gyakorlat a kajárpécsi evangélikus gyülekezetben ma is élő, a következő dallampárosítással:¹²

¹⁰ EÉ 247. tétel, PR3 0854. tétel. Elemzését lásd: <https://evangelikus-enekek.glide.page/dl/doi5f4/s/2eb615/r/a.XlRQtqiSMqGcfJubucIIA>.

¹¹ A Raffay-agenda (1932, 107., 124–125.) a hitvalló énekvers helyén még elsősorban az *Isten felséges adománya, vallás, te vagy legjobb hívem* tételt ajánlja (KÉ23 357,1), mely azonban általános hálaadó tartalmú, híján van a Szentháromságnak.

¹² Ludváné Eckstein Judit felpécsi kántor közlése nyomán. (2026. augusztus 25.)

A hitvalló énekek különféle megközelítéseire a Transcius-énekeskönyv magyar nyelvű változata is gazdag példasort kínál (TRANOVSKY 1935). Az 1157 számozott tételből álló énektár tizenkilenc közvetlen hitvallási kapcsolódású éneket tartalmaz. A *Kyriék. Et in terrák. Credók* fejezetben kilenc, „a közönséges keresztyén hitvallásra” ajánlott ének szerepel 302–310. sorszámmal. Ezek közül egy Luther-, kettő Transcius-szöveg, a többi szerző nélküli közlés. Az énekek felirata tájékoztat a gyakorlati használat módozatairól, pl. „ősrégi” (303), „a legszokottabb” (305), illetve „a szent angyalok emlékére” (307), „a boldogságos Szűz Mária emlékére” (308), illetve „az apostolok ünnepeire” (310).

További hét parafrázis a különböző fejezetekbe beosztva szerepel, így kimondható, hogy az énekeskönyv mindhárom fő fejezetében és minden fontosabb egyházi ünnepre vonatkozó fejezetben találunk az adott időszakban használható hitvalláséneket. Ez a megközelítés a dogmatikai, illetve az énekeskönyv-szerkesztői, koncepcionális szempontok helyett a gyülekezetszerűséget állítja előtérbe.

Tételcím	Szövegszerző	Beszédmód	Hitágazatok szerinti versszakarányok	Fejezet
8 Hiszünk egyetlen Istenben (Et in terra. Credo vagy hitvallás felirattal)	Tranovszky György	Többes szám	1:3:4	Adventi énekek Isten fiának testté válásáról
40 Hiszünk teljes szívből ¹³ (Credo vagy hitvallás felirattal)	Tranovszky György	Többes szám	1:4:3	Karácsonyi énekek Krisztus Urunk örömdetes születéséről
126 Hiszünk mind egy Istenben (Et in terra. Credo vagy hitvallás felirattal)	Szerző nélkül	Többes szám	0,75:7,25:2	Böjti énekek a mi Urunk Jézus Krisztusnak szenvedéséről és haláláról
200 Hiszünk a Mindenhatóban (Credo vagy hitvallás felirattal)	Szerző nélkül	Többes szám	1:6:3	Húsvéti énekek
244 Szívből hiszünk az egy Istenben (Credo vagy hitvallás felirattal)	Tranovszky György	Többes szám	1:8:5	Énekek Krisztus Urunknak mennybemeneteléről
259 Hiszünk mi egy Istenben mindnyájan (Credo vagy hitvallás felirattal)	Tranovszky György	Többes szám	1:3:3	Énekek a Szentlélekről
398 Ismerjük meg, hittestvérek (A szent Káté foglalatja felirattal)	Tranovszky György	Többes szám	A 6–11. vers a hitvallás foglalatja, azon belül: 0,75:3,25:2	Az Isten Igéjéről és annak lényegéről a kátében

A címben idézett 410-es tétel „A keresztyén hitnek minden cikkét egyesítő és az üdvösség egész rendjét magában foglaló aranyláncocsa” feliratot viseli, ez tehát nem csupán a hitvallás rövid összefoglalása, de az üdvtörténet ívét is felrajzolja, és egyes szám első személyű beszédmódjával a személyes hitvallás kontextusába helyezi. Johannes Blasius versének eredeti szövegkezdeté a kötet megjelölése szerint *Ich glaub an einen Gott allein*.

Az Apostoli hitvallás parafrázisai mellett a szentháromsági fejezetben megtalálható az Athanaszioszi hitvallás megverselt változata is, mely „énekelhető bármely zsoltárdallamra” (286 *Aki üdvözülni akar*). A negyven versszakot doxológiával kiegészítő tanító ének formája sajátos, hi-

¹³ PR3 085. tétel, lásd alább.

szen a négy- és háromsoros versek váltakozásával induló szövegben olykor sorpárokkal is találkozunk. Nem kizárt, hogy a forma az egy-egy versszak által megragadott teológiai probléma komplexitását követi.

A Vietórisz-énekeskönyv kátéénekeinek sorában 408. sorszám alatt található az *Ágostai hitvallás* énekelt összefoglalása. A cikkelyek számára utalva huszonnyolc számozott vers mellett egy bevezető és három lezáró versszakból álló ének Cornelius Becker szövegére készült (*Herr Gott, erhalt uns für und für*), és a fenti, athanaszioszi példával ellentétben tökéletesen énekelhető az EÉ 255 megadott dallamára.

Az első, bevezető versszakot idézem: „Legyen a mi boldogságunk / Ágostai hitvallásunk, / Mit őseink, az áldottak, / Bátran hittek és vallottak”. A CA VII. énekelt formája: „Hisszük, hogy a szent-egyházban / Van meg teljes valójában / Az Igének tisztasága / S a szentségek kiadása.” A doxológiát megelőző summa: „Hitvallásunk más kérdését / S tüzetesebb kifejtését / Ne emberi találmányban / Lásd, hanem a Bibliában.”

A Magyarországi Evangélikus Egyház törvénybe foglalt hitvallási alapja¹⁴ az ökumenikus hitvallások, az *Ágostai hitvallás* és *Védőirata*, a *Kis és Nagy káté*, valamint a *Konkordiakönyv* minden irata mellett külön kiemeli az „egyedül Krisztus” és a kapcsolódó három *sola* megvallását. A jelen tanulmányban a *solákat* feldolgozó énekek nem kerülnek középpontba, noha az énekeskönyv-megújítás anyagában ilyen tétel is található.¹⁵

De vajon működik-e az énekelt hitvallás a kortárs gyakorlatban? Figyelemre méltó, hogy az *Evangélikus énekeskönyvet* követően megjelent hazai gyűjteményekben¹⁶ nem található sem régebbi, sem új keletű hitvallásének. Létrejöhet-e valódi kortárs hitvallás, vagy az már szükségképpen egyéni és nem közösségi jellegű (tehát hagyományos himnológiai fogalmakkal élve *Ich-Lied*, nem pedig *Wir-Lied*)?

Az ökumené mint felekezeti identitás

Az evangélikusság világszaládjának több mint 90 százalékát magában foglaló Lutheránus Világszövetség dogmatikai alapvetésében¹⁷ így fogalmaz: „A Lutheránus Világszövetség vallja, hogy tanításának, életének és szolgálatának egyetlen forrása és alapja az ó- és újszövetségi Szentírás. A három ökumenikus hitvallást, valamint az evangélikus egyház hitvallási iratait, különösen az *Ágostai hitvallás* változatlan formáját és Luther Márton *Kis káté*-jét Isten igéje tiszta kinyilatkoztatásának tekinti.” Mint Cantell¹⁸ kiemeli, a Lutheránus Világszövetség tehát egyértelműen hitvalló közösség, „azaz maga is hitvalló, nem úgy, mint az Egyházak Világtanácsa, amelynek a tagegyházai hitvallóak”.

¹⁴ Zsinati hitvallás és tanúságtétel. <https://zsinat.evangelikusoldalak.hu/wp-content/uploads/sites/9/2025/06/Zsinati-hitvallas-es-tanusagtétel.pdf>. (2026. augusztus 3.)

¹⁵ PR2 064. tétel *Csak egyedül a Szentírás*.

¹⁶ Ide sorolom az evangélikus egyház liturgiájában hivatalosan használható *Gyülekezeti liturgikus könyv* (GYLK 2007) mellett a rétegiadványokat: *EKE-énekeskönyv* (2015), *Zarándokének* (2010).

¹⁷ *Constitution*, 1. o. A szerző fordítása.

¹⁸ 1973, 78. o. Utalás az LVSZ alapidokumentumának II. szakaszára: „A Lutheránus Világszövetség vallja, hogy tanításának, életének és szolgálatának egyetlen forrása és alapja az ó- és újszövetségi Szentírás.” Ezután következnek az egyetemes hitvallásokra, az *Ágostai hitvallásra* és a *Kis káté*-ra vonatkozó kitételek. <https://lutheranworld.org/sites/default/files/2024-11/LWF%20Constitution%20EN.pdf>. 1. o. 2026. június 21. A szerző fordítása, kiemelés tőlem.

Az evangélikus világközösség ugyanakkor alapítása óta ökumenikus keretben határozza meg magát, ami himnológiai következményekkel is jár. A világszövetség 1947-es alakuló nagygyűlési énekfüzetének élén egy anglikán (*Holy, holy, holy*),¹⁹ egy református (*Lobe den Herren*; EÉ 57) és egy katolikus (*Grosser Gott*; EÉ 42) tételt követi Decius Gloria-éneke (*Allein Gott*; EÉ 43), majd ismét egy református hangsúlyú ének (*Gott ist gegenwärtig*; EÉ 280) következik. Ezt követően a kötet a német korálanyagot meghaladó mértékben tartalmaz 18–19. századi angolszász énekeket. Ez a Magyarországon elsősorban a református, illetve baptista egyház gyakorlatából ismert énekcsoport nagy járású dallamaival, ritmikus énekeivel igen alkalmas nagy létszámú közösség lendületes közös énekeltetésére, ugyanakkor a szerzők felekezeti „hovatartozásából” adódóan anglikán, illetve metodista hangsúlyokat hordoz. A későbbi kötetek sorában az angolszász zenei anyag egyértelműen visszaszorul, nem válik az evangélikus törzsanyag részévé, ugyanakkor a világ evangéli-kussága körében a mai napig jóval hangsúlyosabb az *apostolica successión* alapuló és a porvoói közösség²⁰ keretében megélt szószék- és úrvacsorai közösség, mint a hazai egyház ökumenikus kapcsolatrendszerében.

A nagygyűlési énekgyűjtemények 2023-ig vezető teljes sorozatát vizsgálva azt találjuk, hogy 1970-től a földrajzi szempontból döntően európai (illetve Észak-Amerikát is beleértve 1984-ig az északi kontinensre koncentráló) törzsanyag helyett mindinkább a déli félteke zenei világa kerül előtérbe. Ezzel párhuzamosan teológiai-tartalmi szempontból a lutheránus kulcstartalmakról az ökumenikus, illetve vallásközi nyitottságra tevődik át a hangsúly. A repertoárkezelésben az Egyházak Világtanácsa 1983-as vancouveri nagygyűlése óta a két világszervezet zenei munkája közt kimutatható párhuzamok erősítik ezt az irányt. A Taizé-, az Iona- és a Grandchamp ökumenikus mozgalom növekvő mértékben alkalmazott tételei a verses énekek tartalom-központúsága helyett a repetitív tételek részvételkedzpontú megközelítését állítják előtérbe.

A következőkben kortárs nemzetközi példákkal, illetve a jelenleg zajló énekeskönyv-megújítások néhány tételével szemléltetem a hitvalló ének különböző megközelítéseit.

A Harmadik próbafüzet hitvalló énekei

A hazai énekeskönyv-megújítás *Harmadik próbafüzetének* (PR3) a 2026-os tematikus évhez kapcsolódó, Hitvallás című fejezetében reformáció korabeli német anyag, a szlovák hagyományra visszatekintő tétel, kortárs, illetve 20. századi finn, német és svéd tételek sorakoznak egymás mellett. Luther éneke 1524-es keltezésű, a Tranoscius-tétel 1635–36-ra datálható. Lasse Heikkilä 1998-ban, Gabriele Weissbach 2006-ban, Per Harling 2016 előtt alkotta hitvalló énekét. Figyelemre méltó, hogy a három utóbbi esetben azonos a szöveg- és dallamszerző személye – ez a korábbi évszázadok hitvallásénekeihez képest elmozdulást jelez.

Mivel a kérdéses tételek kipróbálása csak ebben a munkaévben veszi kezdetét a Magyarországi Evangélikus Egyház próbagyülekezeteiben, a tételekkel kapcsolatban értékelő megállapítások helyett néhány alapvető adatot adok közre. A tételeket keletkezésük időrendjében mutatjuk be.

¹⁹ Új református énekeskönyv 667. tétel: *Szent vagy, szent vagy, szent vagy*.

²⁰ The Porvoo Communion. <https://porvoocommunion.org/>.

Tételszám	Tételcím	Beszédmód	Hitágazatok szerinti versszakarányok	Hozzáadott elem a hitvallás tartalmához képest	Hiányzó elemek
EÉ 247, 085	Mi valljuk, hiszünk Istenben (Wir glauben all' an einen Gott)	Többes szám	1:1:1	Krisztus: „Ki öröktől Atyjánál van / És vele méltóságban”. Szentlélek: gyengék vigasztalója (Dt-ban még megvolt, ma „hű Segítőnk”)	Krisztus szenvedése, alászállás a poklokra, mennybemenetel és a második eljövétel ígérete; egyház
084	Hiszünk teljes szívből (Věřme srdečně v jediného Boha)	Többes szám	1:3:2	Jóságos Isten; mindez Krisztusért adatik meg	Pokolra szállás
086	Isten szól és szavai-val éltet (Pohjalainen uskontunnustus, kezdősor: Sana suusta Jumalan saa)	Egyes szám	1:3,5:1,5 (nem csak Szentlélek, Szentháromság) + 1 személyes záró versszak	A Lélek az Atya és Fiú lelke, hármuk egysége hangsúlyos	Fogantatás, születés
088	Isten, Teremtőnk, Úr minde-nen (Du, Gott, bist Herr, der Schöpfer der Welt)	Többes szám	1:1:1	Az örömteli hit válasz Isten ígéretére	Nem részletes parafrázis
087	Mi valljuk, Ő alkotott (Vi tror på Skaparen, Gud)	Többes szám	1:1:1	Hozzánk hasonló (az eredetiben: közel jött) Krisztus	Nem részletes parafrázis

A nem minden részletre kiterjedő, egyéni hangsúlyú parafrázisok közül a Weissbach-tétel²¹ az erős és örömteli hitbizodalom attitűdjét emeli ki: Isten az, aki életadóként sosem hagy el, Jézusban közel jött hozzánk, és Lelkével a világ végezetéig velünk marad. Per Harling énekének²² repetitív szerkezete úgy beszél Istenről, mint aki Teremtőként életet lehelt belénk, Krisztusban egy lett közülünk, és a reménység Lelkeként hitet lehel a világba. Az isteni személy nevének kimondásához minden versszakban gyertyagyújtás fűződik, egyszerre lobban a név és a világosság – ez a fordítási folyamat során felkérésre kimaradt tartalmi elem.

Az észti énekeskönyv-megújítás hitvalló énekei (céldátum: 2027 advent)

A készülő új észti énekeskönyv anyaga Luther *Wir glauben all' an einen Gott* éneke²³ mellett két kortárs alkotó tételét kínálja fel. Tuulikki Jürjo (*1966) *Hitvalló éneke*²⁴ gyermek- és ifjúsági istentiszteleti használatra született, ezért E/1 formában, egyszerű szavakkal fogalmaz.

²¹ <https://evangelikus-enekek.glide.page/dl/doa5f4/s/2eb615/r/C-jbnlkBTpa9VbPgFZ9DjQ>.

²² <https://evangelikus-enekek.glide.page/dl/doa5f4/s/2eb615/r/YwTJFZRQSBi7Bh3G3lTJQA>.

²³ 850 *Usume ainu Jumala*.

²⁴ 849 *Usutunnistus*.

Hiszem a szent Istent, a szentháromságos, erős Teremtőt. Örök Atyám ő, aki minden gyermeket szeret.
 És hiszem Jézus Krisztust, aki mindannyiunkat megváltott, szívünkbe örömet ad, és örök életet hoz számunkra.
 És hiszem a Szentlelket, aki vezet az életnek útján. Erősít, vigasztal, és szeretetben egyesít.

A hitágazatok és a versszakarányok kérdése tehát itt nem releváns, hiszen a hitvallás tartalma erősen leegyszerűsödött.

Riho Ridbeck (*1950) elismert karvezető, több mint ötven éve a Hortus Musicus régizenei együttes tagja. Az észt megújítás anyagába bekerült tételében²⁵ az Apostoli hitvallás szó szerinti szövegét alkalmazza olyan dallamformulákra, amelyek egyszerre idézik a régi stílusú észt népzene fordulatait és a gregorián világát. A kottapéldában a hitvallás kezdősorait idézzük.

USUTUNNISTUS Riho Ridbeck

Mi-na u-sun Ju-ma-las - se, kõi-ge-väe-lis - se I - sas - se, tae - va ja maa Loo-jas - se.

Ja Jee-su - ses - se Kris-tu - ses - se, Te - ma ain - sas - se Po - jas - se, Mei - e Is - san - das - se,

A szakmai tervezetben a készülő énektár záróénekeként szerepel Luther hitvalláséneke,²⁶ amely szimbolikus módon is kijelöli az énekeskönyv dogmatikai határait.

A svéd evangélikus énekeskönyv-megújítás hitvalló énekei (céldátum 2030+)

A svéd próbafolyamat kipróbálásra kiválasztott új tételeinek egy egyházi évet felölelő próbaidőszaka 2026. november 30-án ér véget. A *Hymnologi* folyóirat 2026/5. száma minden északi szomszéd szemszögéből közöl értékelést a próbafüzetről, részint tételszintű, részint elvi megközelítésekkel.

²⁵ 848 *Apostlik usutunnistus*.

²⁶ 850 *Usume ainu Jumala (Wir glauben all' an einen Gott)*; EÉ 247, PR3 o85.

Mint FAGRELL teológiai elemzésében jelzi (2026), a Szentháromságról szóló fejezet huszonhét tételéből mindössze három fejezi ki teljességében az egyház ezzel kapcsolatos tanítását. Ezt a három tételt ismertetem az alábbiakban.

A *Födande Gud*²⁷ (eredeti szövegkezdet: *Mothering God, you gave me birth*) Jean Janzen mennonita háttérű kaliforniai szerző szövege Carolyn Jennings dallamára. A svéd próbafüzet némileg lokalizálta az eredeti angol vers nemek közti kérdésben állást foglaltó szövegkezdetét: így a három versszak egyebekben változatlan szövege az anyai módon gondoskodó Isten, Krisztus és Szentlélek (*Mothering God – Mothering Christ – Mothering Spirit*) helyett svéd nyelven az életadó, szerető és gondoskodó Istent szólítja meg (*Födande Gud – Älskande Gud – Fostrande Gud*).

Az *I dans med Guds treenighet*²⁸ (Isten háromságával táncolva) a termékeny kortárs énekszerző, Per Harling alkotása. A gyakorló evangélikus lelkész tollából származó szöveg zenei képekben kifejezve híven követi a hitvallás ívét a teremtés pillanatától (a világ Isten háromságával táncolva jött létre) az inkarnáción (Isten háromsága magát adta nekünk a jászolbölcsőben) és a pünkösdi extatikus táncán át a negyedik versben újjászülető világ képéig. „A világ az Isten háromságával táncolva születik újjá: ott világosság, béke és szabadság lakozik, elmúlt a sötétség hatalma. A hit, a remény és a szeretet ott együtt fonja az öröm koszorúját, és a világ gondjait az isteni háromság táncába hívja.”

A teológiai elemző által helyeselt harmadik, *Vi tror på Skaparen, Gud* című tételt a *Harmadik próbafüzet* kapcsán (PR3 087) már érintettük.

Összegzés

A hitvalló gyülekezeti ének tehát – legyen az kinek-kinek értelmezése szerint harmadrendű vagy éppen négyszeres szorzójú hitvallás – mindenképpen tükör. Akár egyetemes, akár felekezeti színezetű hittartalmat, akár egyéni tanúságtételt énekel meg, tükrözi az adott kor hitvallásosságát és a szerző egyéni hitmegélését. Ha pedig gondos szerkesztői megfontolás nyomán átlépheti nemcsak egy próbafüzet, hanem az adott közösség hivatalos énekgyűjteményének határát is, azzal megkapja a közösség pecsétjét: innentől alkalmas arra, hogy a közösség egybehangzóan vallja azt magáénak.

Father, Son and Holy Spirit Carry the Creator's Merit

Confessional Hymns in Official Lutheran Hymnals

- **Published in the thematic year of Confession and Singing in the Evangelical Lutheran Church in Hungary, the article explores different interpretative frameworks of confessional singing. From the content point of view, confessional singing may entail ecumenical confessions, denominational confessions and communal or personal testimonies. From a broader perspective,**

²⁷ Förslag till nya psalmer. <https://tinyurl.com/23sh9myr>.

²⁸ Förslag till nya psalmer. <https://tinyurl.com/2btmsopw>.

denominational identity may also be based on ecumenism. In his slightly provocative paper, Christoffersen argues that from the functional point of view, a hymnbook can be understood as a liturgical, catechetical or reflective confession of faith – a confessional document of the ‘third order’.

The analysed items are selected from earlier local Lutheran collections and the Creed chapter of the *Third Sample Book* of the ongoing hymnbook renewal within the ELCH, as well as contemporary hymnbook renewal processes in Europe (Estonia, Sweden). Aspects of the analysis include considering the individual and communal nature of the confession, proportions of the creed articles in the structure of the hymns, and individual emphases added to the content of the confession in precise paraphrases and free poems.

Keywords: confession / creed / testimony / hymnody / Holy Trinity

Bibliográfia

Rövidítések

Constitution = *Constitution of the Lutheran World Federation 1991/2023*. <https://lutheranworld.org/sites/default/files/2024-11/LWF%20Constitution%20EN.pdf>. (Letöltés: 2026. június 21.)

GYLK = *Evangélikus istentisztelet. Gyülekezeti liturgikus könyv*. Luther Kiadó, Budapest, 2007. Web: <https://gylk.lutheran.hu/>. (Megtekintés: 2026. január 5.)

KÉ23 = *Keresztény énekeskönyv*. 23. kiad. Hornyánszky Viktor Könyvkiadóhivatala, Budapest, 1930.

MEE36 = *A Magyar Evangélikus Egyház istentiszteleti rendje*. Luther Társaság, Budapest, 1936.

PR2 = *Második próbafüzet*. Magyarországi evangélikus énekeskönyv-megújítás. Evangélikus Kántorképző és Egyházzenei Intézet, Fót, 2025. Web: <https://enekeskonyv-megujitas.lutheran.hu/probafuzet/>. (Megtekintés: 2026. január 5.)

PR3 = *Harmadik próbafüzet*. Magyarországi evangélikus énekeskönyv-megújítás. Evangélikus Kántorképző és Egyházzenei Intézet, Fót, 2026. Web: <https://enekeskonyv-megujitas.lutheran.hu/probafuzet/>. (Megtekintés: 2026. szeptember 30.)

WA 7 = LUTHER, Martin: *D. Martin Luthers Werke*. Kritische Gesamtausgabe. 5. köt. Böhlau, Weimar, 1897.

Forrásművek

EKE énekeskönyv. 3., jav. kiad. Evangélikusok Közössége az Evangéliumért Alapítvány, Budapest, 2015. Web: <https://ekealapitvany.hu/enekeskonyv/>. (Megtekintés: 2026. január 5.)

TRANOVSKY György 1935. *Cithara et Phiala Sanctorum. Régi és új egyházi énekek*. Ford. Vietórisz József. Magyar Luther-Társaság, Budapest. Web: https://medit.lutheran.hu/files/tranoscus_vietorisz_cithara_sanctorum_1935.pdf. (Letöltés: 2026. augusztus 3.)

Zarándokének. Mevisz – Luther Kiadó, Budapest, 2010.

Szakirodalom

- BÉRES Tamás 2025. *Énekeink és dogmatikánk*. In: PAP 2025b, 22–25. o.
- CANTELL, Risto 1973. *Ekumenian ABC*. Kirjaneliö, Helsinki.
- CHRISTOFFERSEN, Mikkel Gabriel 2026. Salmebogen som bekendelsesskrift. Et bidrag til prolegomena for en teologi om det evangelisk-lutherske i Danmark. *Hymnologi – Nordisk Tidsskrift*, 2026/5. sz. 4–28. o. Web: <https://hymnologi.journal.fi/article/view/185959>. (Megtekintés: 2026. július 13.)
- CSEHÁTI Márta 2017. Önmagát értelmező Szentírás? In: Szabó Lajos (szerk.): *Teológia és reformáció. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete*. Evangélikus Hittudományi Egyetem – Luther Kiadó, Budapest. 39–50. o.
- D. RAFFAY Sándor 1932. *Ágenda. Az evangélikus lelkesi teendők vezérkönyve*. Scholtz Testvérek kiadása, Budapest.
- ECSEDI Zsuzsa (szerk.) 2017. *Énekkincstár. Evangélikus énekeink kézikönyve*. Luther Kiadó, Budapest.
- Evangélikus énekek. Az énekeskönyv-megújítás adatbázisa*. <https://evangelikus-enekek.glide.page/>. (Megtekintés: 2026. január 7.)
- FAGRELL, Judith 2026. Ett svenskt perspektiv på Förslag till nya psalmer. *Hymnologi – Nordisk Tidsskrift*, 2026/5. sz. 159–163. o. Web: <https://hymnologi.journal.fi/article/view/185979/126550>. (Megtekintés: 2026. július 13.)
- MOSTERT, Walter 1996. Az „önmagát értelmező Szentírás”. *Luther hermeneutikájáról*. Ford. Seben István. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest.
- PAP Kinga Marjatta 2025a. „Általad lesz teljessé saját törött világunk”. Hiánytémák és újszerű szövegi hangsúlyok az énekeskönyv-megújítás Első próbafüzetében. In: Bácskai Károly – Molnár Lilla – Seben Glória (szerk.): *Teológia és teremtés. Mélységek és magasságok. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak és doktoranduszainak tanulmánykötete*. Evangélikus Hittudományi Egyetem – L'Harmattan Kiadó – Luther Kiadó, Budapest. (Teológia és... 2.) 218–232. o. <https://doi.org/10.56037/978-963-646-400-4.16>.
- PAP Kinga Marjatta 2025b. Evangélikus énektérkép 2024. In: uő (szerk.): *Az evangélikus énekeskönyv első 500 éve. A 2024. november 15-én az Evangélikus Hittudományi Egyetemen megrendezett himnológiai konferencia tanulmánykötete*. Evangélikus Hittudományi Egyetem Egyházzenei Tanszék, Budapest. 41–52. o. Web: <https://tinyurl.com/3kvarfns>. (Megtekintés: 2026. augusztus 22.)
- Uue lauluraamatu laulude loend kirikukogule*. [Az új énekeskönyv énekeinek jegyzéke a zsinat számára.] Publikálatlan munkaanyag az Észtt Egyházzene Szövetség belső levelezéséből. 2023. május 22.